

ANALIZA SILABUSA PREDMETA: POSTUPAK PRED EVROPSKIM SUDOM ZA LJUDSKA PRAVA PRAVNOG FAKULTETA U BANJALUCI SA PREPORUKAMA

IVANA KRSTIĆ

januar 2024.

**ANALIZA SILABUSA PREDMETA:
POSTUPAK PRED EVROPSKIM SUDOM
ZA LJUDSKA PRAVA PRAVNOG
FAKULTETA U BANJALUCI SA
PREPORUKAMA**

IVANA KRSTIĆ
januar 2024.

Ova publikacija je izrađena u okviru
Akcionog plana Vijeća Evrope za Bosnu i
Hercegovinu 2022.-2025. u sklopu projekta
*"Initiative for Legal Certainty and Efficient
Judiciary in Bosnia and Herzegovina - Phase III "*.

*Mišljenja iznesena u ovoj publikaciji su
autorova i ne odražavaju nužno službenu politiku
Vijeća Evrope.*

Dozvoljena je reprodukcija izvoda
(do 500 riječi), osim u komercijalne svrhe, pod
uslovom da je očuvan integritet teksta, da se
izvod ne koristi izvan konteksta, da ne daje
nepotpune informacije niti na neki drugi način
vodi čitaoca na pogrešne zaključke o njegovoj
prirodi, obimu ili sadržaju teksta.

Izvor teksta je uvijek obavezano
navesti na sljedeći način "© Vijeće Evrope, 2023".

Sve druge zahtjeve za reprodukcije /prijevoda
dijela ili cijelog teksta, treba uputiti Direktoratu
za komunikacije, Vijeća Evrope (F-67075
Strasbourg Cedex ili publishing@coe.int).

Svu ostalu korespodenciju koja se
odnosi na ovu publikaciju treba uputiti na
adresu:

Department for the Implementation of
Human Rights, Justice and Legal Co-operation
Standards Department for the Implementation
of Human Rights, Justice and Legal Co-
operation Standards F-67075 Strasbourg Cedex
France

Korice, grafički dizajn i publikacija:

Intea d.o.o.

©Vijeće Evrope, decembar 2023.

Sadržaj

1. Uvodne napomene	5
2. Međunarodni okvir	6
3. Predstavljanje kurikulumu predmeta Postupak pred Evropskim sudom za ljudska prava	8
3.1. Opšti status predmeta	8
3.2. Nastavnici koji izvode nastavu	8
3.3. Cilj izučavanja predmeta	8
3.4. Željeni ishod učenja	8
3.5. Nastavne teme	8
3.6. Metodi nastave	9
3.7. Savladavanje gradiva	9
3.8. Oblici provjere znanja i ocjenjivanje	10
3.9. Literatura za pripremu ispita	10
4. Analiza kurikulumu	11
4.1. Status predmeta	11
4.2. Nastavnici koji izvode nastavu	13
4.3. Cilj izučavanja predmeta	13
4.4. Željeni ishod učenja	14
4.5. Nastavne teme	14
4.6. Metodi nastave	15
4.7. Savladavanje gradiva	15
4.8. Literatura za pripremu ispita	16
5. Preporuke za unapređenje izučavanja ljudskih prava na Pravnom fakultetu u Banjaluci	17
5.1. Status predmeta Ljudska prava	17
5.2. Prijedlog kurikulumu za izborni predmet Ljudska prava	18
PRILOG	21

„Kao edukatori ljudskih prava, moramo pitati naše studente i sebe: Kako se sve ovo odnosi na način na koji živimo naše živote? Odgovori na ovo pitanje će nam mnogo reći o tome koliko smo efikasno podučavali naše studente.“

David Shiman, "Introduction", *Teaching about Human Rights*

1. Uvodne napomene

Izučavanje ljudskih prava na univerzitetima, a naročito na pravnim fakultetima, ima važnu ulogu u društvu, jer treba da dovede do senzibilizacije i podizanja znanja kod studenata prava koji će sutra biti na rukovodećim mjestima u državnim institucijama, privatnom sektoru i pravosuđu a u koje će utkati temeljne vrijednosti na kojima ljudska prava počivaju. Ljudska prava nisu samo pitanje politika vlasti već ona zavise i od stavova građana koje oni promovišu u svakodnevnom životu od čega zavise tolerancija, demokratija i pluralizam u društvu. Obrazovanje o ljudskim pravima ima krucijalnu važnost za razvijanje aktivnog i informisanog građanstva, gdje građani kritički razmišljaju i donose moralne i principijelne izbore koji su zasnovani na ideji jednakosti i pravičnosti, osudi nasilja, netoleranciji i nepravdi i učešću u demokratskom procesu.

U zemljama koje su prošle i koje još uvijek prolaze kroz tranziciju ljudska prava doprinose prevazilaženju nasljeđa iz prošlosti, izazovima u poštovanju i unapređenju ljudskih prava, podizanju nivoa kulture ljudskih prava u društvu, ali i razumijevanju značaja poštovanja, zaštite i unapređenja ljudskih prava. Nizak nivo kulture ljudskih prava dovodi do toga da se ona, iako zaštićena međunarodnim instrumentima koje je prihvatila država, ne implementiraju na odgovarajući način na nacionalnom nivou, što uslovljava vođenje dugih postupaka pred domaćim sudovima i međunarodnim tijelima. Tako, njihovo adekvatno izučavanje pomaže da se ostvari efikasnija zaštita ljudskih prava,¹ a to je naročito važno na univerzitetskom nivou obrazovanja.² Osnovni zadatak univerziteta treba da budu sistematizacija i pojašnjenje teksta ljudskih prava kako bi se kritički sagledao njihov korpus, identifikovale konceptualne praznine i nedosljednosti, ali i analizirala efikasnost institucija koje se bave promovisanjem i zaštitom ljudskih prava.

Ovaj izvještaj se oslanja na nalaze i preporuke sadržane u dvije studije koje su urađene u posljednjih nekoliko godina pod okriljem Savjeta Evrope: analiza o izučavanju ljudskih prava na pravnim fakultetima u Srbiji Instituta za uporedno pravo iz 2020. godine i izvještaja o izučavanju ljudskih prava na pravnim fakultetima u Bosni i Hercegovini autora, prof. dr Ivane Krstić i prof. dr Midhata Izmirlije iz 2022. godine.

1 Vidjeti, između ostalog, Committee of Ministers Resolution (78) 41 on the Teaching of Human Rights, 25 October 1978.

2 Vidjeti, naprimjer, Parliamentary Assembly, Recommendation 1346 (1997) on human rights education, 26 September 1997.

2. Međunarodni okvir

Osnov za izučavanje ljudskih prava postoji u brojnim međunarodnim instrumentima poput Univerzalne deklaracije o ljudskim pravima,³ Međunarodnog pakta o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima,⁴ Konvencije o pravima djeteta,⁵ kao i Bečke deklaracije o programu akcije.⁶ Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima jasno naglašava da učenje treba da doprinese poštovanju ljudskih prava i sloboda i da bude usmjereno na puno razvijanje ljudske ličnosti. U decembru 1994. godine, nakon što je proglašena Dekada UN za obrazovanje o ljudskim pravima, Generalna skupština je definisala to učenje kao „cjeloživotni proces u kojem ljudi na svim nivoima razvoja i u svim društvenim grupama uče o poštovanju dostojanstva drugih i načinima i metodama da se obezbijedi to poštovanje u svim društvima”.⁷ Plan akcije koji je donesen uz ovaj akt dalje je konkretizovao da je obrazovanje u oblasti ljudskih prava usmjereno na razvijanje univerzalne kulture ljudskih prava putem prenošenja znanja i vještina i oblikovanje stavova koji su usmjereni na jačanje poštovanja ljudskih prava i sloboda, pun razvoj ljudske ličnosti i osjećanja njenog dostojanstva, promovisanje razumijevanja, tolerancije, rodne ravnopravnosti i jednakosti među svim rasnim, nacionalnim, etničkim, vjerskim i jezičkim grupama, omogućavanje svim osobama da efikasno učestvuju u slobodnom društvu i unapređenje aktivnosti UN za održavanje mira.⁸

S druge strane, značaj prava na obrazovanje u oblasti ljudskih prava sadržan je u velikom broju međunarodnih instrumenata i akata različitih međunarodnih tijela (prije svih, Parlamentarne skupštine SE i Komiteta ministara SE) u kojima se insistira na tome da izučavanje ljudskih prava mora biti dio kurikuluma na univerzitetu i da mora doprinijeti podizanju nivoa znanja u ovoj oblasti, unapređenju vještina, ali i promjeni svijesti o značaju bavljenja tom temom za svakodnevni život pojedinca i njegovo buduće profesionalno opredjeljenje.⁹ Koliki je značaj izučavanja ljudskih prava na univerzitetima najbolje govori i preporuka Komiteta ministara Savjeta Evrope iz 2019. godine.¹⁰ U preporuci se naročito naglašava da univerzitetsko obrazovanje mora biti usmjereno na specifične potrebe društva. To obrazovanje, prije svega, treba da obuhvati osnovno znanje o Evropskoj konvenciji, ali i specijalizaciju koja produbljuje znanje u ovoj oblasti.

Neki izvori idu i korak dalje u određivanju tema, odnosno oblasti koje bi bile zastupljene u silabusu predmeta, pa to nije samo izučavanje Evropske konvencije i Evropske socijalne povelje već i pitanje zaštite i razvoj ljudskih prava na nacionalnom i univerzalnom, te evropskom nivou.¹¹ Takođe, kao značajne

3 Član 26. UDLJP.

4 Član 13. PESK.

5 Član 28. KPD.

6 Odjeljak D, par. 78-82.

7 General Assembly Resolution 49/184, 23 December 1994.

8 6 Plan of Action of the United Nations Decade for Human Rights Education (1995-2004), par. 2.

9 Vidjeti, naprimjer, Recommendation CM/Rec(2019)5 of the Committee of Ministers to member States on the system of the European Convention on Human Rights in university education and professional training, 16 October 2019.

10 Recommendation CM/Rec(2019)5 of the Committee of Ministers to member States on the system of the European Convention on Human Rights in university education and professional training, 16 October 2019.

11 Committee of Ministers Recommendation No. R (79) 16 to member States on the promotion of human

konvencije donesene pod okriljem Savjeta Evrope koje bi trebalo uvesti u silabuse navode se Evropska konvencija protiv mučenja i nehumanog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja i Okvirna konvencija za zaštitu nacionalnih manjina.¹² Drugim riječima, postoji jasan signal da izučavanje samo Evropske konvencije o ljudskim pravima nije dovoljno da bi studenti stekli cjelovito znanje o ljudskim pravima u okviru Savjeta Evrope.

Kada je riječ o principima obrazovanja u oblasti ljudskih prava, ona obuhvata obrazovanje o ljudskim pravima (education about human rights), što uključuje pružanje znanja i razumijevanje normi i principa ljudskih prava, vrijednosti koje ih podržavaju i mehanizama za njihovu zaštitu; obrazovanje kroz ljudska prava (education through human rights), što uključuje učenje i podučavanje na način koji poštuje prava profesora i studenata; kao i obrazovanje za ljudska prava (education for human rights), što uključuje osnaživanje osoba da uživaju i ostvaruju svoja prava i da ih poštuju i podržavaju.¹³ Takođe, izučavanje ljudskih prava treba da počiva na sljedećim vrijednostima: podizanju svijesti, razumijevanju i prihvatanju međunarodnih standarda ljudskih prava i njihovo garantovanje na međunarodnom nivou, razvijanju kulture ljudskih prava u kojoj je svako svjestan svojih prava i odgovornosti u odnosu na prava drugih i promovisanju razvoja pojedinca kao odgovornog člana slobodnog, mirnog, pluralističkog i inkluzivnog društva, efikasnom ostvarivanju svih ljudskih prava i promovisanju tolerancije, nediskriminacije i jednakosti, obezbjeđenju jednakih mogućnosti za sve putem pristupa kvalitetnom obrazovanju o ljudskim pravima bez ikakve diskriminacije i doprinosu prevenciji kršenja i zloupotrebe ljudskih prava i iskorjenjivanje diskriminacije, rasizma, štetnih stereotipa i predrasuda, podsticanja na mržnju.¹⁴ Drugim riječima, izučavanje ljudskih prava treba da počiva na tripartitnom stubu, a to su učenje, akcija i promjena bez koje nema napretka u društvu.

Ljudska prava ne mogu se izučavati u vidu klasičnih predavanja, već upotrebom interaktivnih metoda koje su se pokazale kao najuspješnije. Zato, u silabus moraju biti uvedene različite metode rada poput debata, studija slučaja, simulacija i ostalih načina za aktivno angažovanje studenata na časovima.

3. Predstavljajanje kurikuluma predmeta Postupak pred Evropskim sudom za ljudska prava

3.1. Opšti status predmeta

Predmet Postupak pred Evropskim sudom za ljudska prava izučava se na master- studijama. Taj predmet nosi 10 kredita, što podrazumijeva tri časa predavanja i jedan čas vježbi nedjeljno. Posebno je značajno da predmet ima status obaveznog predmeta u okviru studijskog programa

rights research in the member states of the Council of Europe, 13 September 1979.

12 Parliamentary Assembly, Recommendation 1346 (1997) on human rights education, 26 September 1997.

13 Parliamentary Assembly, Recommendation 1346 (1997) on human rights education, 26 September 1997.

14 Ibid.

Međunarodno pravo. Predmet se izučava u okviru prvog, tzv. zimskog semestra, što znači da se znanje iz te oblasti uzima kao preduslov za teme koje studenti slušaju u II, odnosno ljetnjem semestru.

3.2. Nastavnici koji izvode nastavu

Tri predmetna nastavnika predaju ovaj predmet: prof. dr Ljiljana Mijović, akademik, prof. dr Vitomir Popović i prof. dr Valerija Šaula.

3.3. Cilj izučavanja predmeta

U silabusu se navodi da je cilj izučavanja predmeta unapređenje neophodnog znanja o Evropskoj konvenciji o ljudskim pravima i postupku pred Evropskim sudom za ljudska prava, imajući u vidu veliki broj presuda protiv Bosne i Hercegovine kojima je ustanovljeno sistemsko kršenje ljudskih prava i sloboda garantovanih Evropskom konvencijom. To je, ujedno, i pokazatelj da je znanje o Konvenciji i postupku pred Evropskim sudom nedovoljno u stručnoj zajednici, što predstavlja i razlog za obrazovanje u toj oblasti.

3.4. Željeni ishod učenja

Kao željeni ishod učenja prepoznaje se stjecanje znanja o nadležnostima Evropskog suda, pretpostavkama za vođenje postupka, toku postupka, vrstama odluka Evropskog suda i načinima njihovog izvršenja radi podizanja stručnosti pojedinaca i učvršćivanja svijesti o tome da je poštovanje ljudskih prava i sloboda u Bosni i Hercegovini obavezno.

3.5. Nastavne teme

Tokom semestra, imajući u vidu broj radnih nedjelja, izučava se 14 nastavnih jedinica:

1. Evropska konvencija - sistem zaštite, osnovna prava i slobode, organi Konvencije, načela iz Konvencije i njeno važenje,
2. Nastanak i razvoj Evropskog suda,
3. Sastav, organizacija i funkcionisanje Evropskog suda,
4. Pokretanje postupka pred Evropskim sudom,
5. Prihvatljivost predstavke: uslovi, ispitivanje uslova i odlučivanje o prihvatljivosti,
6. Prijateljsko poravnanje pred Evropskim sudom,
7. Meritorno odlučivanje: dostavljanje predstavke na odgovor Vladi, privremene mjere, vijećanje i javna rasprava,
8. Ustupanje nadležnosti Velikom vijeću i njegovo odlučivanje,
9. Odluke Evropskog suda,
10. Presude Evropskog suda: oblik i sadržina,
11. Troškovi i pitanje naknade materijalne i nematerijalne štete,

12. Izvršenje presuda Evropskog suda: predmet, organi i načini izvršenja,
13. Značaj sudske prakse - precedentni karakter Konvencije,
14. Praksa Evropskog suda u odnosu na Bosnu i Hercegovinu.

3.6. Metodi nastave

Identifikovani metodi nastave su predstavljanje tema i interaktivna komunikacija sa studentima u okviru pitanja iz materije prema nastavnom planu i programu. Takođe se navodi izlaganje zadanih materijala, pisanje kolokvijuma, simulacija postupka pred Evropskim sudom, praćenje suđenja pred Evropskim sudom putem elektronskih medija, kao i realizacija konkretnih tema.

3.7. Savladavanje gradiva

Da bi student uspješno položio ispit, potrebno je da redovno pohađa nastavu, kao i da učestvuje u predviđenim izlaganjima i simulacijama. Gdje je to primjereno, s obzirom na temu koja se izučava, predviđa se realizovanje radova shodno zadatoj temi, kao i pristupanje opštim testovima znanja. Takođe se navodi da za drugi ciklus studija važe ista pravila kao i za studente prvog ciklusa.

3.8. Oblici provjere znanja i ocjenjivanje

Iz silabusa proizlazi da se provjera znanja i ocjenjivanje vrše putem aktivnosti na nastavi, kao i na osnovu rezultata dobijenih na kolokvijumima, te na osnovu seminarskog rada i usmenog ispita. Kada se navedene aktivnosti vrednuju, prisustvo predavanjima nosi do 10 bodova, prisustvo vježbama do 5 bodova, seminarski rad, usmena obrada referata ili druge povjerene teme nose do 7 bodova, dva kolokvijuma se vrednuju do 28 bodova, a završni ispit nosi do 50 bodova.

3.9. Literatura za pripremu ispita

U silabusu se navodi obavezna i dodatna literatura.

U obaveznu literaturu ubrajaju se sljedeće knjige:

- Vitomir Popović, Boris Topić, Evropski sud za ljudska prava - Mogućnost ostvarivanja zaštite ljudskih prava, Banjaluka, 2008. godina, koja, ujedno, predstavlja i osnovnu literaturu za spremanje ispita;
- Vojin Dimitrijević, Dragoljub Popović, Tatjana Papić, Vesna Petrović, Međunarodno pravo ljudskih prava, drugo izdanje, Beogradski centar za ljudska prava, 2007. godina;
- Dragoljub Popović, Evropski sud za ljudska prava, „Službeni glasnik“, Beograd, 2008. godina;

- Karen Rid, Evropska konvencija za ljudska prava - vodič za praktičare, Beograd, 2007. godina.

U dodatnu literaturu, koja se koristi u dogovoru sa predmetnim nastavnicima, ubrajaju se:

- Tomas Burgental, Ljudska prava u sažetom obliku, Beograd, 1997. godina;
- Donna Gomien, Kratak vodič kroz Evropsku konvenciju o ljudskim pravima, Beograd i Sarajevo, 1996. godina;
- Filip Lič, Obraćanje Evropskom sudu za ljudska prava, Beograd, 2007. godina.

Osim navedene literature, u silabusu je prikazano i šest veb-stranica koje se odnose na sajt Savjeta Evrope, Evropskog suda za ljudska prava, tekst Evropske konvencije, Pravila Suda, Nadzor nad izvršavanjem presuda i sajt Ureda zastupnika Bosne i Hercegovine pred Evropskim sudom.

4. Analiza kurikuluma

4.1. Status predmeta

Kada se uzme u obzir status predmeta Postupak pred Evropskim sudom za ljudska prava, treba naglasiti da je njegov status takav da se izučava u okviru II ciklusa studija. Nastavni planovi i programi II ciklusa studija na svim državnim fakultetima u Bosni i Hercegovini uvode predmete iz prava ljudskih prava u okviru pojedinih modula ili smjerova, pa se, tako, Pravni fakultet u Banjaluci ne razlikuje od opštih trendova u BiH. Međutim, za razliku od drugih fakulteta koji na tom nivou studija imaju predmet koji se zove Evropski sistem ljudskih prava (npr. Pravni fakultet Univerziteta "Džemal Bijedić") ili Sistem ljudskih prava i Mehanizmi za zaštitu ljudskih prava (npr. Pravni fakultet u Sarajevu), u Banjaluci je predmet usmjeren na proceduralni dio i odnosi se na sam postupak pred Evropskim sudom za ljudska prava.

Predmet nije dostupan svim studentima na II ciklusu studija, već samo onima koji pohađaju Međunarodni modul (što je jedan od devet dostupnih modula), ali je pohvalno da on ima status obaveznog predmeta. Ipak, prema upisnoj kvoti, to podrazumijeva primanje do pet studenata godišnje, što nije veliki broj s obzirom na potrebu da se unaprijedi znanje u toj oblasti. Takođe, važno je napomenuti da je cilj međunarodnog smjera da osposobi studente da obavljaju složene i specifične radnje iz oblasti diplomatskog i konzularnog prava, da analiziraju i primjenjuju međunarodne izvore prava, organizaciju i rad međunarodnih sudskih organa i njihovu praksu, što znači da modul nije namijenjen studentima koji rade u državnoj upravi, pravosuđu ili privatnom sektoru kojima je ta materija, takođe, veoma značajna.

U okviru I ciklusa studija Pravni fakultet u Banjaluci ne sadrži predmet čiji bi fokus bio usmjeren na izučavanje ljudskih prava. Prema tome se Pravni fakultet u Banjaluci razlikuje od drugih pravnih fakulteta (Tuzla,

Zenica, Mostar, Bihać) na kojima je pozicija predmeta različita, jer se ta materija izučava od I godine studija na pravnim fakultetima u Tuzli i Bihaću do IV godine studija na Pravnom fakultetu Univerziteta „Džemal Bijedić“ u Mostaru. Pozicija predmeta na određenoj godini studija na fakultetima koji poznaju obavezan predmet Ljudska prava utječe i na sam njegov sadržaj, tako da on nije jedinstven i ne može poslužiti kao putokaz u kom pravcu treba razvijati silabus predmeta na Pravnom fakultetu u Banjaluci.

S druge strane, nepostojanje posebnog predmeta na kojem se izučavaju ljudska prava ne znači da ta materija nije obuhvaćena kao integralni dio nekih drugih predmeta na I ciklusu studija. Tako, u okviru predmeta Ustavno pravo, koji se izučava na drugoj godini studija, studenti imaju priliku da slušaju dio koji se odnosi na civilno društvo i ljudska prava, a u okviru predmeta Međunarodno javno pravo izučavaju opšta pitanja međunarodne zaštite ljudskih prava, istorijski razvoj i definisanje i klasifikaciju ljudskih prava, razmatranje posebnih pitanja međunarodne zaštite ljudskih prava (naročito manjina, izbjeglica, apatrida i grupa izloženih rasnoj diskriminaciji), kao i mehanizama za unapređivanje i kontrolu poštovanja ljudskih prava. Jedan dio odnosi se na nastanak i razvoj Evropskog suda za ljudska prava, njegovu nadležnost i sam postupak. Na I ciklusu studija izučavaju se još neki predmeti poput Međunarodnog krivičnog prava, Pravnih aspekata zdrave životne sredine i Izbornog i parlamentarnog prava, ali ni oni ne pružaju cjelovit osvrt na materijalni aspekt ljudskih prava, a neki od njih imaju i status izbornih predmeta.

Predmet Postupak pred Evropskim sudom za ljudska prava oslanja se na znanje koje su studenti fragmentarno stekli na I ciklusu studija, te ne može biti uzet kao specijalizovani kurs u kojem se podrazumijeva da su prethodna znanja usvojena. Međutim, treba naglasiti da je najveći broj studenata koji na II ciklusu studija pohađaju ovaj predmet na I ciklusu studija pohađao Pravnu kliniku za ljudska prava. Ta klinika nije dio redovnog nastavnog kurikuluma i ona predstavlja vannastavnu aktivnost koju pohađa do 20 studenata treće i četvrtе godine studija. Dakle, kao vannastavna aktivnost, koja može biti ukinuta u svakom trenutku, iako predstavlja značajnu inovaciju i motivaciju nastavnika na Pravnom fakultetu u Banjaluci, ne može biti uzeta kao permanentna aktivnost koja studentima omogućava da steknu znanje iz oblasti ljudskih prava na I ciklusu studija. Takođe, program Pravne klinike se prilagođava svake godine. U školskoj 2022/23. godini, pored uvodnih tema koje se tiču Evropske konvencije i samog Evropskog suda, kao i položaja Konvencije u pravnom sistemu BiH, posebni časovi posvećeni su dužini trajanja postupka, neizvršenju presuda u BiH, pravu na poštovanje privatnog života, zaštiti imovine, nediskriminaciji, slobodi izražavanja i govoru mržnje. Još jedna konvencija Savjeta Evrope je predstavljena studentima - Istanbulska konvencija protiv nasilja nad ženama i rodno zasnovanog nasilja. Sve teme su izučavane tri školska časa i uglavnom putem studija slučaja. Posljednji dio programa posvećen je razvoju pisanih vještina studenata i simulaciji. Takav program u velikoj mjeri predstavlja kurikulum koji bi se mogao preuzeti i malo prilagoditi izbornom

predmetu Ljudska prava.

Iz svega što je navedeno može se zaključiti da je, radi cjelovitog izučavanja materije ljudskih prava, neophodno da bude uveden predmet Ljudska prava na I ciklusu studija. Idealno rješenje bi bilo da on dobije status obaveznog predmeta, ali bi takvo rješenje zahtijevalo opsežnu izmjenu kurikuluma Pravnog fakulteta u Banjaluci. S druge strane, kao realnija opcija nameće se izborni status predmeta na trećoj ili četvrtoj godini studija.

4.2. Nastavnici koji izvode nastavu

Nesporno je da nastavnici koji izvode nastavu na predmetu Postupak pred Evropskim sudom za ljudska prava imaju neophodnu ekspertizu za držanje nastave iz navedenog predmeta.

Prof. dr Ljiljana Mijović bila je bh. sudija Evropskog suda za ljudska prava od 2004. godine, ima veliki broj naučnih radova iz te oblasti, a usavršavala se u prestižnim institucijama u Belgiji, Holandiji, Švedskoj, Austriji, Italiji i SAD. Ima i veliko praktično iskustvo, a njena specijalizacija u oblasti ljudskih prava i angažovanje kao sudije osiguravaju da ovaj predmet bude ne samo atraktivan već i aktuelan kada je riječ o ovoj materiji.

Akademik, prof. dr Vitomir Popović bavi se međunarodnim poslovnim i arbitražnim pravom a u svojoj bogatoj akademskoj karijeri bio je i potpredsjednik Ustavnog suda BiH i Ombudsman za ljudska prava BiH.

Prof. dr Valerija Šaula bavi se građanskim sudskim postupcima sa međunarodnim elementima i evropskim privatnim i procesnim pravom a vršila je dužnost više zamjenice Ombudsmana za BiH, koji je tada direktno primjenjivao Evropsku konvenciju o ljudskim pravima.

Kombinacija ekspertiza koje nastavnici imaju garantuje kvalitet u izvođenju nastave i sagledavanje materije iz različitih uglova, koji su neophodni da bi teme iz silabusa bile obrađene na sveobuhvatan način, kada je procedura u pitanju.

4.3. Cilj izučavanja predmeta

Već je rečeno da se u silabusu navodi da je cilj izučavanja predmeta unapređenje neophodnog znanja o Evropskoj konvenciji o ljudskim pravima i postupku pred Evropskim sudom za ljudska prava, imajući u vidu veliki broj presuda protiv Bosne i Hercegovine, kojima je ustanovljeno sistemsko kršenje ljudskih prava i sloboda garantovanih Evropskom konvencijom. Takav cilj izučavanja predmeta nije dovoljno precizan, niti je u skladu sa međunarodnim preporukama o izučavanju materije ljudskih prava. Prvo, cilj izučavanja predmeta ne može biti samo unapređenje neophodnog znanja iz Evropske konvencije i postupka pred Evropskim sudom, jer se materijalnom dijelu Evropske konvencije posvećuje premalo pažnje, a, s druge strane, silabus obuhvata i teme izvršenja presuda i nadzora nad presudama Evropskog suda. Takođe, u silabusu se konstatuje da postoji veliki broj presuda pred Evropskim sudom protiv BiH, što bi podrazumijevalo

da se u okviru predmeta u većoj mjeri izučava materijalni dio Evropske konvencije, kako bi se unaprijedilo znanje u ovoj oblasti i smanjile sistemske povrede ljudskih prava u BiH. Kao cilj izučavanja predmeta trebalo bi stipulisati ne samo unapređenje teorijskog znanja već i razvoj praktičnih vještina studenata prava da analiziraju relevantne odredbe međunarodnih instrumenata i da budu osposobljeni da pišu pravne akte kojima se može ostvariti zaštita na nacionalnom nivou, kao i pred Evropskim sudom za ljudska prava.

4.4. Željeni ishod učenja

Kao željeni ishod učenja, u silabusu se prepoznaje stjecanje znanja o nadležnostima Evropskog suda, pretpostavkama za vođenje postupka, toku postupka, vrstama odluka Evropskog suda i načinima njihovog izvršenja radi podizanja stručnosti pojedinaca i učvršćivanja svijesti o obaveznosti poštovanja ljudskih prava i sloboda u Bosni i Hercegovini. Taj dio, takođe, nije oslonjen na tripartitnu ulogu izučavanja materije ljudskih prava, a to je stjecanje znanja, unapređenje vještina i unapređenje svijesti o značaju ljudskih prava. Drugim riječima, nedostaje dio o unapređenju praktičnih vještina, koji je najvjerovatnije ishod kursa, imajući u vidu kako je predmet koncipiran. Takođe, studenti ne treba da shvate značaj obaveznosti poštovanja ljudskih prava u BiH samo kroz prizmu obaveznosti presuda Evropskog suda u kojima se državi mogu nametnuti novčane, individualne i sistemske mjere već zbog njihovog značaja za društvo i državu a radi promocije tolerancije i pluralizma. Tako i željeni ishod treba da bude veća usklađenost nacionalnog okvira i prakse sa relevantnim evropskim standardima zaštite ljudskih prava, a ne osposobljavanje pravnika da potraže zaštitu pred Evropskim sudom u Strazburu, što je uvijek dugotrajan i mukotrpan put i koji ne doprinosi neophodnim promjenama u društvu.

4.5. Nastavne teme

Kada se uzmu u obzir nastavne teme, treba naglasiti da je predmet Postupak pred Evropskim sudom za ljudska prava dobro koncipiran kada se ima u vidu da je fokusiran na postupak pred Evropskim sudom. Međutim, pošto ne postoji predmet koji bi na sveobuhvatan način pokrio materijalni dio iz Evropske konvencije, neophodno je da se poveća broj časova koji bi obuhvatio materijalne odredbe iz Evropske konvencije, gdje bi svaka odredba ukratko bila predstavljena. Iz silabusa nije dovoljno jasno ni šta se konkretnije izučava u okviru trinaeste teme - Značaj sudske prakse - precedentni karakter Konvencije, dok je posebno pohvalno to što je posljednja jedinica posvećena praksi Evropskog suda u odnosu na BiH. Ta nastavna jedinica ostavlja mogućnost da se materija stalnog prilagođava konkretnoj situaciji sa sistemskim povredama identifikovanim u BiH. Tako je, naprimjer, u 2022. godini Evropski sud imao u radu 184 predmeta protiv BiH i doneseno je ukupno 10 presuda od kojih najviše u odnosu na

neizvršenje presuda i povredu prava na imovinu (po tri presude), dok se ostale presude tiču povrede dužine postupka, prava na pravično suđenje, prava na poštovanje privatnog i porodičnog života i slobode izražavanja. Zbog toga, u analizi materijalnih odredaba iz Konvencije, kao i praksi Evropskog suda protiv BiH, trebalo bi obratiti pažnju upravo na navedena prava i slobode.

4.6. Metodi nastave

Različiti pravni fakulteti usvajaju različite metode izučavanja ljudskih prava. Najefikasniji metod jeste interaktivan pristup, a predavanje je najmanje poželjan metod rada za ovakve oblasti prava. Kao metodi nastave u silabusu predviđene su moderne tehnike poput interaktivnih predavanja, prezentacije, kolokvijuma, simulacije postupka pred Evropskim sudom, kao i praćenje suđenja pred Evropskim sudom putem elektronskih medija. Iz silabusa nije dovoljno jasno šta podrazumijeva realizacija konkretnih tema, ali se ovdje najvjerovatnije misli na istraživanje studenata. S obzirom na metode nastave, može se zaključiti da simulacija postupka pred Evropskim sudom i praćenje suđenja predstavljaju dvije moderne tehnike koje u velikoj mjeri mogu doprinijeti ne samo unapređenju znanja već i vještina studenata prava. Imajući u vidu cilj i ishod učenja, u silabusu bi moglo da se navede i pisanje pravnih akata, odnosno predstavke pred Evropskim sudom, kao i studentske debate.

Studije slučaja su posebno zanimljiva metoda rada sa studentima i one mogu biti zasnovane na pravim ili na hipotetičkim slučajevima, kao i debate (formalne i neformalne, individualne i grupne), diskusije (u manjim i većim grupama, u plenumu) i igranje uloga. Tom spisku mogu se dodati još i gledanje i komentarisanje dokumentaraca i videa, kao i posjeta određenim institucijama, civilnom društvu, zajednici. Sve te kombinovane metode (interaktivne, individualne i grupne) mogu doprinijeti tome da se studenti upoznaju sa ljudskim pravima, da vrednuju ljudska prava, da identifikuju i prevaziđu sopstvene predrasude i stereotipe i da inspirišu sebe i druge da postanu lideri i aktivisti koji će biti istinski borci za njihovo poštovanje, unapređenje i zaštitu.

4.7. Savladavanje gradiva

Dio silabusa koji se odnosi na savladavanje gradiva ukazuje na to kako će studentske aktivnosti biti valorizovane. U njemu se vidi da se traži redovno pohađanje nastave, ali i aktivno učešće na časovima. U ranijem silabusu (do 2019. godine) nije bilo najjasnije naznačeno šta znači realizovanje radova, gdje je to primjereno, kao i pristupanje opštim testovima znanja, pa je dobro da je silabus sada znatno jasniji u tom dijelu. Posebno je značajno da, prema novom silabusu, prisustvo predavanjima i vježbama, kao i aktivnost na času nose veći broj bodova, da je i kod seminarskog rada povećan bod, te da su u novom silabusu uvedena dva kolokvijuma (umjesto jednog),

a da završni ispit nosi 50 bodova. Tu bodovnu listu bi trebalo preispitati, jer bi učešće u simulaciji trebalo posebno bodovati. Trebalo bi razmisliti i o uvođenju aktivnosti koja se odnosi na pisanje pravnih akata, odnosno predstavke pred Evropskim sudom zajedno sa kolokvijem ili umjesto njega, a koje bi doprinijelo unapređenju praktičnih vještina master- studenata.

4.8. Literatura za pripremu ispita

U silabusu se navodi spisak obavezne i dodatne literature koja je prilično duga, ali se može primijetiti da su naslovi, iako značajni, prilično zastarjeli, što zahtijeva od studenata da se oslanjaju na direktne izvore (poput Pravila procedure). Osnovna literatura za pripremu ispita je knjiga Evropski sud za ljudska prava - Mogućnost ostvarivanja zaštite ljudskih prava, autora Vitomira Popovića i Borisa Topića, koja je objavljena 2008. godine. Ta knjiga, iako je veoma pregledna, napisana razumljivim jezikom i kao takva pogodna za studente prava, ne sadrži sve teme koje su obuhvaćene silabusom predmeta (knjiga ima oko 50 stranica). Takođe, imajući u vidu da je knjiga napisana i objavljena prije 15 godina, treba naglasiti da je došlo do izmjena Pravila procedure Evropskog suda i da su u međuvremenu usvojena tri protokola uz Evropsku konvenciju (protokoli br. 14, 15 i 16), a koji su uveli određene proceduralne novine u evropski sistem zaštite ljudskih prava. Doduše, na pojedinim mjestima autori ukazuju na novine predviđene Protokolom broj 14, ali posljednja dva protokola nisu obuhvaćena materijom. Takođe, u monografiji se na svega dvije strane pominju materijalne odredbe iz Konvencije, koje nisu ni na koji način razrađene, te taj dio ostaje potpuno neobrađen. Pošto su uslovi prihvatljivosti dodatno izmijenjeni ne samo stupanjem na snagu novih protokola (pravilo četiri mjeseca i pravilo da ima značajnijeg oštećenja) već i tumačenjem u presudama Evropskog suda, neophodno je dodatno novelirati i ovaj dio. I u dijelu koji se tiče izvršenja presuda i nadzora nad presudama ima značajnih novina, pa je i ovaj dio potrebno uskladiti sa sadašnjim stanjem stvari. To noveliranje sigurno je dio napora svakog nastavnika koji izvodi nastavu na predmetu Postupak pred Evropskim sudom da pripremi dodatne materijale i da uputi studente na direktne izvore koji su, uglavnom, na engleskom jeziku. Sam silabus sadrži nekoliko veb-stranica na koje se studenti upućuju, a i sam udžbenik ima veliki broj priloga.

Treba naglasiti da ostala materija kako obavezna, tako i preporučena, takođe, nije novelirana, i to, svakako, predstavlja izazov za nastavnike i studente. Ipak, profesori ukazuju studentima da postoji aktuelna literatura, kao što je udžbenik prof. dr Ljiljane Mijatović BiH pred Evropskim sudom za ljudska prava. Pored te knjige, spisku postojeće literature treba dodati i neke novelirane naslove koji su objavljeni u posljednjih nekoliko godina u regionu, pa se za dio koji se tiče postupka pred Evropskim sudom, kao i za materijalne odredbe iz Evropske konvencije mogu koristiti sljedeći naslovi:

- Dragoljub Popović, Evropsko pravo ljudskih prava, „Službeni glasnik“, Beograd, 2016, II izdanje;

- Ivana Krstić, Tanasije Marinković, Evropsko pravo ljudskih prava, Savjet Evrope, Beograd, 2022, II izdanje;
- Milan Paunović, Boris Krivokapić, Ivana Krstić, Međunarodna ljudska prava, Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, izdanje od 2020. godine;
- Dragoljub Popović (ur.), Komentar Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, „Službeni glasnik“, Beograd, 2017. godine.

Takođe, kao dodatni metod rada, ali i izvor informacija, može da posluži HELP-ov kurs Uvod u Evropsku konvenciju o ljudskim pravima koji se sastoji od tri modula: Uvod u Evropsku konvenciju o ljudskim pravima (struktura, tumačenje, status Evropske konvencije u nacionalnom pravnom sistemu), Uvod u Evropski sud za ljudska prava (struktura Evropske konvencije, tok postupka pred Evropskim sudom), Izvršavanje presuda Evropskog suda (nadzor nad primjenom i izvršenje presuda Evropskog suda). Materijali za taj kurs dostupni su i na engleskom i na BHS jezicima.

5. Preporuke za unapređenje izučavanja ljudskih prava na Pravnom fakultetu u Banjaluci

Iz ovog izvještaja proizlazi da je potrebno proširiti obim obrazovanja o ljudskim pravima na Pravnom fakultetu u Banjaluci.

5.1. Status predmeta Ljudska prava

Posljednjih godina, posebno od organizovanja Pravne klinike za ljudska prava kao vannastavne aktivnosti, ali i integrisanjem prakse Evropskog suda za ljudska prava u razne programe, Pravni fakultet u Banjaluci ulaže napor da edukuje studente u ovoj oblasti. Međutim, ti naponi nisu dovoljni da bi se postigao opšti cilj, a to je unapređenje znanja, vještina i podizanja svijesti o značaju ljudskih prava kod budućih nosilaca javnih funkcija.

Predmet Postupak pred Evropskim sudom za ljudska prava dobro je koncipiran, imajući u vidu da je to procesni predmet koji je usmjeren na nadležnost i postupak pred Evropskim sudom za ljudska prava, vrste odluka koje donosi Sud, njihovo izvršenje i nadzor nad presudama uz osvrt na presude donesene protiv BiH. U analizi silabusa date su preporuke za dodatno unapređenje koncepta predmeta, a koje je uslovljeno time da je ovaj program napredan i da podrazumijeva prethodno znanje koje se odnosi na materijalne odredbe Evropske konvencije. Imajući u vidu da je predmet uveden u drugi ciklus studija, da postoji samo na međunarodnom modulu i da ga godišnje pohađa do pet studenata, on ne može adekvatno odgovoriti na potrebe za izučavanjem materije ljudskih prava.

Potrebno je uvesti predmet Ljudska prava u I ciklus studija, kao što to postoji na većini drugih pravnih fakulteta u BiH. Iskustvo drugih fakulteta

je raznoliko i ono može poslužiti kao inspiracija Pravnom fakultetu u Banjaluci, ali je potrebno uzeti u obzir i posebne specifičnosti i realne mogućnosti za uvođenje novog predmeta. Iako je potrebno da predmet postane obavezan na I ciklusu studija, takva promjena bi zahtijevala opsežnu izmjenu kurikuluma Fakulteta i napravila dilemu kojoj katedri treba pripisati predmet (teorijskoj, ustavnoj ili međunarodnoj). Zbog toga je najbrže i, čini se, najadekvatnije rješenje da predmet bude uveden kao izborni predmet na trećoj ili četvrtoj godini studija. Iako se na prvi pogled čini da bi bilo idealnije da predmet bude na trećoj prije nego na četvrtoj godini studija, zato što izborni predmet na trećoj godini nosi 4 ECTS, a na četvrtoj 3 ECTS bodova, fond časova je isti i iznosi 3+ 1 nedjeljno u trajanju od 15 nedjelja. Zato bi čak bilo poželjnije da predmet bude na četvrtoj godini, nakon što student položi Ustavno pravo, Međunarodno javno pravo, ali i neke procesne predmete poput Krivičnog procesnog prava. Status izbornog predmeta omogućio bi svim zainteresovanim studentima da optiraju za ovaj predmet bez obzira na smjer. Drugim riječima, nastavu bi mogli da pohađaju i studenti koji žele u pravosuđe, privredu i sl. Konačno, takvo rješenje bi podrazumijevalo da nastavnici promovišu predmet, kako bi što veći broj studenata birao predmet Ljudska prava.

Imajući u vidu međunarodne preporuke u oblasti obrazovanja o ljudskim pravima, kao i potrebe da se unaprijedi znanje u oblasti ljudskih prava u zemljama u tranziciji, predmet bi morao biti sveobuhvatan i fokusiran na sisteme zaštite ljudskih prava, kao i na razumijevanje prava i sloboda garantovanih vodećim međunarodnim instrumentima. Iako bi fokus trebalo da bude na instrumentima koji su doneseni pod okriljem evropskog sistema zaštite ljudskih prava, osvrt na sistem Ujedinjenih nacija takođe je relevantan.

5.2. Prijedlog kurikuluma za izborni predmet Ljudska prava

Status predmeta: Izborni
Ciklus studija: I
Godina studija: Četvrta
Semestar: VIII
Fond časova: 3 predavanja + 1 vježbe u trajanju od 15 nedjelja
ECTS: 3
Opis predmeta: Predmet Ljudska prava pruža sveobuhvatan pregled najvažnijih instrumenata za zaštitu ljudskih prava i mehanizama njihove zaštite. Pored određenja pravne prirode ljudskih prava (univerzalnost, neotuđivost, nedjeljivost, međuzavisnost i međusobna povezanost), razvoja samog koncepta i klasifikacije ljudskih prava, poseban akcenat stavlja se na ulogu države i ostalih aktera u poštovanju, unapređenju i zaštiti ljudskih prava. Studentima se predstavlja razlika između univerzalnog i evropskog sistema zaštite ljudskih prava uz predstavljanje najvažnijih instrumenata donesenih pod okriljem ovih sistema, naročito UN i SE, kao i mehanizama zaštite (pravne prirode međunarodnih tijela, nadležnosti i efikasnosti). Nakon uvodnog dijela, studenti se upoznaju sa Evropskom konvencijom o ljudskim pravima i Evropskim sudom za ljudska prava, a potom i pravima i slobodama garantovanim ovim međunarodnim instrumentom. U okviru tih tema analizira se i položaj naročito osjetljivih grupa, posebno kroz prizmu jednakosti i zabrane diskriminacije prema različitim osnovama. Kod pojedinih prava, kao i kod prava druge generacije ljudskih prava analiziraju se i predstavljaju i drugi instrumenti iz oblasti ljudskih prava, doneseni pod okriljem SE, poput Evropske konvencije protiv mučenja i nehumanog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja, revidirane Evropske socijalne povelje, Istanbulske konvencije protiv nasilja nad ženama i rodno zasnovanog nasilja i Konvencije Savjeta Evrope o borbi protiv trgovine ljudima, kao i konvencija kojima se štite manjinska prava poput Okvirne konvencije za zaštitu nacionalnih manjina i Evropske povelje o regionalnim i manjinskim jezicima. Konačno, teme se zaokružuju razgovorom o statusu međunarodnog prava ljudskih prava u pravnom sistemu BiH, sistemskim povredama ljudskih prava u BiH, kao i ulozi i značaju mehanizama zaštite (sudskih i vansudskih). Na taj način studenti dobijaju sistematski i sveobuhvatan pregled glavnih instrumenata, pravne prirode ljudskih prava i sloboda i mehanizama zaštite od kršenja ljudskih prava.
Ciljevi predmeta: Predmet Ljudska prava je koncipiran tako da ostvari nekoliko ciljeva: - Upoznavanje studenata prava sa konceptom ljudskih prava, razumijevanje njihove pravne prirode, klasifikacije, kao i uloge države u ostvarenju i zaštiti ljudskih prava (pravo da poštuje, zaštiti i unaprijedi ljudska prava); - Unapređenje znanja o prirodi i domašaju pojedinih prava i sloboda; - Podizanje svijesti o značaju adekvatne implementacije normi kojima se štite ljudska prava i obezbjeđenju prava na djelotvoran pravni lijek;

- Unapređenje znanja o univerzalnim i evropskim mehanizmima zaštite ljudskih prava i o njihovoj efikasnosti;

- Unapređenje vještina u tumačenju pravnih normi i njihovoj zaštiti putem jačanja pravne argumentacije i pisanja pravnih akata;

- Unapređenje vještina za promociju i zaštitu sopstvenih prava i prava drugih.

Sadržaj predmeta:

1. Pojam i razvoj, pravna priroda ljudskih prava, klasifikacija ljudskih prava, obaveze država u odnosu na ljudska prava;

2. Univerzalni sistem zaštite ljudskih prava - Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima, konvencije UN za zaštitu ljudskih prava, glavni organi UN, Savjet za ljudska prava, ugovorna tijela UN;

3. Evropski sistem zaštite ljudskih prava - istorijat, razvoj i uloga Savjeta Evrope, Evropske unije i OEBS-a u promociji, unapređenju i zaštiti ljudskih prava;

4. Istorijat, razvoj i načela iz Evropske konvencije o ljudskim pravima i ustanovljavanje, nadležnost i postupak pred Evropskim sudom za ljudska prava;

5. Načelo jednakosti i zabrana diskriminacije;

6. Pravo na život i slobodu (pravo na život, zabrana torture, zabrana ropstva i prinudnog rada s osvetom na Evropsku konvenciju protiv mučenja i i nehumanog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja i Evropski komitet);

7. Pravni integritet ličnosti (sloboda i bezbjednost ličnosti, pravično suđenje, pravo na djelotvoran pravni lijek);

8. Duševni i moralni integritet ličnosti (pravo na privatnost, pravo na slobodu misli i savjesti, sloboda vjeroispovijesti);

9. Društveni i politički integritet ličnosti (sloboda mirnog okupljanja i udruživanja, sloboda kretanja, pravo na upravljanje društvenom zajednicom);

10. Sloboda izražavanja i ograničenja slobode izražavanja, zabrana govora mržnje i zločini iz mržnje;

11. Kulturna prava (pravo na obrazovanje, pravo na kulturni identitet, pravo na kulturno nasljeđe, akademske slobode);

12. Pravo na imovinu i ostala ekonomska i socijalna prava (revidirana Evropska socijalna povelja i Evropski komitet);

13. Zaštita manjina (Okrvina konvencija za zaštitu nacionalnih manjina i Evropska povelja o regionalnim i manjinskim jezicima uz nadzorne mehanizme);

14. Rodno zasnovano nasilje - Istanbulska konvencija protiv nasilja nad ženama i rodno zasnovanog nasilja i Konvencija Savjeta Evrope o borbi protiv trgovine ljudima;

15. Status međunarodnog prava ljudskih prava u pravnom sistemu BiH, sistemske povrede ljudskih prava u BiH, uloga i značaj mehanizama zaštite.

Ishodi učenja: Nakon pohađanja kursa studenti prava bi trebalo da:

Ivana Krstić, Tanasije Marinković, Evropsko pravo ljudskih prava, Savjet Evrope, Beograd, 2022, III izdanje
Milan Paunović, Boris Krivokapić, Ivana Krstić, Međunarodna ljudska prava, Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, izdanje od 2020. godine

PRILOG

Silabus predmeta Postupak pred Evropskim sudom za ljudska prava

	УНИВЕРЗИТЕТ У БАЊОЈ ЛУЦИ		
	ПРАВНИ ФАКУЛТЕТ		
	Други циклус (мастер академске студије)		
Студијски програм(и):	Мастер студије Право		

Назив предмета	ПОСТУПАК ПРЕД ЕВРОПСКИМ СУДОМ ЗА ЉУДСКА ПРАВА			
Шифра предмета	Статус предмета	Семестар	Фонд часова	Број ECTS бодова
ППЕСЉП	ОБАВЕЗНИ	III	3П+1В	10
Наставници	проф. др Љиљана Мијовић, одг. наставник, академик проф. др Витомир Поповић, проф. др Валерија Шаула			

Условљеност другим предметима	Облик условљености
Није условљен	-
Циљеви изучавања предмета	
Како је чланством у Савјету Европе Босна и Херцеговина постала страна у поступку пред Европским судом за људска права, неопходно је обезбиједити услове за стицање знања везаних за поступање пред истим Судом. Велики број пресуда против Босне и Херцеговине којима је установљено системско кршење људских права и слобода гарантованих Европском конвенцијом о основним људским правима и слободама сматра се релевантним показатељем чињенице да о Конвенцији, као ни о поступку пред Европским судом не постоји потребан ниво знања у стручној заједници, што свакако представља додатни разлог за образовање у овој области.	
Исходи учења (стечена знања)	
Жељени исход је усмјерен на стицање знања о надлежностима Европског суда, претпоставкама за вођење поступка, самом току поступка, као и врстама одлука Европског суда и начинима њиховог извршења, како би се не само подигао ниво стручности појединаца, већ и посредно, учврстила свијест о обавезности поштовања људских права и слобода у Босни и Херцеговини.	
Садржај предмета	
НАСТАВНЕ ТЕМЕ	
1) ЕВРОПСКА КОНВЕНЦИЈА ЗА ЗАШТИТУ ОСНОВНИХ ЉУДСКИХ ПРАВА И СЛОБОДА: СИСТЕМ ЗАШТИТЕ, ОСНОВНА ЉУДСКА ПРАВА И СЛОБОДЕ, ОРГАНИ КОНВЕНЦИЈЕ, НАЧЕЛА КОНВЕНЦИЈЕ, ВАЖЕЊЕ КОНВЕНЦИЈЕ 2) НАСТАНАК И РАЗВОЈ ЕВРОПСКОГ СУДА ЗА ЉУДСКА ПРАВА	

- 3) САСТАВ, ОРГАНИЗАЦИЈА И ФУНКЦИОНИСАЊЕ ЕВРОПСКОГ СУДА ЗА ЉУДСКА ПРАВА
- 4) ПОКРЕТАЊЕ ПОСТУПКА ПРЕД ЕВРОПСКИМ СУДОМ
- 5) ПРИХВАТЉИВОСТ ПРЕДСТАВКЕ ПРЕД ЕВРОПСКИМ СУДОМ: УСЛОВИ ЗА ПРИХВАТЉИВОСТ ПРЕДСТАВКЕ, ИСПИТИВАЊЕ ПРИХВАТЉИВОСТИ ПРЕДСТАВКЕ, ОДЛУЧИВАЊЕ О ПРИХВАТЉИВОСТИ
- 6) ПРИЈАТЕЉСКО ПОРАВНАЊЕ ПРЕД ЕВРОПСКИМ СУДОМ ЗА ЉУДСКА ПРАВА
- 7) МЕРИТОРНО ОДЛУЧИВАЊЕ ПРЕД ЕВРОПСКИМ СУДОМ ЗА ЉУДСКА ПРАВА: ДОСТАВЉАЊЕ ПРЕДСТАВКЕ НА ОДГОВОР ВЛАДИ, ПРИВРЕМЕНЕ МЈЕРЕ, ВИЈЕЋАЊЕ И ЈАВНА РАСПРАВА ПРЕД ЕВРОПСКИМ СУДОМ
- 8) УСТУПАЊЕ НАДЛЕЖНОСТИ ВЕЛИКОМ ВИЈЕЋУ И ОДЛУЧИВАЊЕ ОД СТРАНЕ ВЕЛИКОГ ВИЈЕЋА
- 9) ОДЛУКЕ ЕВРОПСКОГ СУДА ЗА ЉУДСКА ПРАВА
- 10) ПРЕСУДЕ ЕВРОПСКОГ СУДА ЗА ЉУДСКА ПРАВА: ОБЛИК И САДРЖИНА
- 11) ТРОШКОВИ ПРЕД ЕВРОПСКИМ СУДОМ ЗА ЉУДСКА ПРАВА И ПИТАЊЕ НАКНАДЕ МАТЕРИЈАЛНЕ И НЕМАТЕРИЈАЛНЕ ШТЕТЕ
- 12) ИЗВРШЕЊЕ ПРЕСУДА ЕВРОПСКОГ СУДА ЗА ЉУДСКА ПРАВА: ПРЕДМЕТ ИЗВРШЕЊА, ОРГАНИ ИЗВРШЕЊА И НАЧИНИ ИЗВРШЕЊА ПРЕСУДА
- 13) ЗНАЧАЈ СУДСКЕ ПРАКСЕ ЕВРОПСКОГ СУДА ЗА ЉУДСКА ПРАВА-ПРЕЦЕДЕНТНИ КАРАКТЕР КОНВЕНЦИЈЕ
- 14) ПРАКСА ЕВРОПСКОГ СУДА ЗА ЉУДСКА ПРАВА У ОДНОСУ НА БОСНУ И ХЕРЦЕГОВИНУ

Методје наставе и савладавањe градива

Настава и вјежбе на предмету ће се изводити представљањем тема и интерактивном комуникацијом са студентима у оквиру питања из материје према наставном плану и програму. Излагање заданих материјала, писање колоквијума, симулације поступка пред Европским судом, праћење суђења пред Европским судом путем електронских медија, те реализација конкретних тема обухватајући предиспитне обавезе биће обухваћено фондом часова. Обавезе студената су одређене према циљу предмета и обухватају редовно похађање наставе, учествовање у предвиђеним дискусијама и симулацијама и, гдје је примјерено, с обзиром на тему која се изучава, реализовање радова сходно задатој теми, као и приступање општим тестовима знања. За други циклус студија важе сва правила студирања примјенива на студенте првог циклуса.

Литература

а) Обавезна литература:

- 1) Витомир Поповић, Борис Топић, Европски суд за људска права - Могућност остваривања заштите људских права, Бања Лука, 2008.
- 2) Војин Димитријевић - Драгољуб Поповић - Татјана Папић - Весна Петровић, Међународно право људских права, друго издање, Београдски центар за људска права, Београд, 2007.
- 3) Драгољуб Поповић, Европски суд за људска права, „Службени гласник“, Београд, 2008.
- 4) Карен Рид, Европска конвенција за људска права - водич за практичаре, Београд, 2007.

б) Додатна литература:

- 1) Томас Бургентал, Људска права у сажетом облику, Београд, 1997.
 - 2) Donna Gornien, Кратак водич кроз Европску конвенцију о људским правима (Београд или Сарајево), 1996.
 - 3) Филип Лич, Обраћање Европском суду за људска права, Београд, 2007.
- Додатна литература у договору са предметним наставником.

в) Интернетски извори

www.echr.coe.int
www.coe.int

http://www.echr.coe.int/Documents/Convention_BOS.pdf
http://www.echr.coe.int/Documents/Rules_Court_ENG.pdf
http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/execution/default_en.asp
http://www.mhrr.gov.ba/ured zastupnika/default.aspx?id=147&langTag=sr-SP-Cyrl
Облици провјере знања и оцјењивање
Провјера и оцјењивање знања ће се вршити путем активности на настави, колоквија, семинарског рада и усменог испита. Структура бодова: Присуство предавањима: 1-10 бодова, Присуство вјежбама: 1-5 бодова, Два колоквијума: 0-28 бодова, Писмена или усмена обрада рефератске, семинарске или друге повјерене теме: 0-7 бодова, Завршни испит: 0-50 бодова.
Посебна назнака за предмет

Vijeće Evrope je glavna organizacija za zaštitu ljudskih prava na kontinentu. Obuhvata 46 država članica, uključujući sve članice Evropske unije. Sve države članice Vijeća Evrope su potpisale Evropsku konvenciju o ljudskim pravima, sporazum koji ima za cilj da zaštiti prava čovjeka, demokratiju i pravnu državu. Evropski sud za ljudska prava kontroliše implementaciju Konvencije u državama članicama.

www.coe.int

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE